

TRÒ CHƠI ĐÓNG VAI CÓ CHỦ ĐỀ - CON ĐƯỜNG THUẬN LỢI NHẤT ĐỂ RÈN KĨ NĂNG HOẠT ĐỘNG NHÓM CHO TRẺ

Vũ Thị Nhân

Trường Đại học Thủ Dầu Một

TÓM TẮT

Kĩ năng hoạt động nhóm giúp trẻ hình thành và phát triển nhân cách, tạo cơ hội để trẻ được chơi, phát triển trí tuệ và hình thành kĩ năng xã hội sau này. Những kĩ năng hoạt động nhóm cần hình thành ở trẻ gồm: kĩ năng giao tiếp, kĩ năng phân công công việc hợp lí, lắng nghe, phối hợp... Con đường thuận lợi nhất để rèn kĩ năng hoạt động nhóm cho trẻ là các trò chơi đóng vai theo chủ đề. Chúng ta cần nghiên cứu một cách đầy đủ và hệ thống để tìm ra những biện pháp hiệu quả đối với việc hình thành và củng cố kĩ năng hoạt động nhóm cho trẻ.

Từ khóa: kĩ năng, hoạt động nhóm, trẻ mầm non, trò chơi đóng vai có chủ đề

*

1. Đặt vấn đề

Kĩ năng hoạt động nhóm (KNHĐN) của trẻ là khả năng tương tác, hợp tác cùng thực hiện hiệu quả một hành động, một công việc nào đó của trẻ dựa trên những tri thức và vốn kinh nghiệm đã có trong điều kiện nhất định.

Phát triển KNHĐN cho trẻ là rèn cho trẻ biết thỏa thuận, lắng nghe, tôn trọng, giao tiếp, chia sẻ, thuyết phục... Đây là những kĩ năng rất quan trọng cho thế hệ trẻ trong tương lai, cần được quan tâm giáo dục ngay từ lứa tuổi mầm non.

Phát triển KNHĐN cho trẻ còn hàm chứa một tiềm năng to lớn cho nhà giáo dục trong việc xây dựng ý thức tập thể, xây dựng tình bạn, phát triển động cơ chơi cho trẻ và động cơ học tập ở trường tiểu học cho trẻ sau này.

2. Vai trò của việc phát triển kĩ năng hoạt động nhóm cho trẻ lứa tuổi mầm non

Xã hội hiện nay là xã hội của sự hội nhập, toàn cầu hóa và đề cao giá trị của sự hợp tác, cùng nhau làm việc, tôn trọng và hiểu biết lẫn nhau... Vì vậy mục tiêu học tập trong các nhà trường không chỉ lĩnh hội kiến thức có sẵn và phát triển năng lực trí tuệ mà quan trọng hơn cả là hình thành và phát triển các kĩ năng giải quyết các mối quan hệ xã hội có hiệu quả. Chính vì vậy, việc chú trọng khai thác các tiềm năng của trẻ, phát triển các kĩ năng xã hội cho trẻ trong đó có kĩ năng hoạt động nhóm là vấn đề rất cần thiết.

Tất cả các hoạt động hàng ngày của trẻ đều phải có sự hợp tác, hợp tác là yêu cầu cần thiết đối với mỗi con người. Khi trẻ có

được ý thức và kĩ năng cùng hoà nhập vào cộng đồng người và nhận ra được chính mình ở trong đó là cả một bước phát triển vô cùng quan trọng đối với trẻ. Cho nên việc phát triển KNHĐN cho trẻ cần phải được quan tâm thích đáng bởi ý nghĩa quan trọng của nó đối với sự phát triển toàn diện của trẻ. Mặc dù những nghiên cứu về KNHĐN của trẻ còn rất ít, nhưng thông qua các nghiên cứu của một số nhà tâm lí - giáo dục học thì chúng ta đã phần nào thấy được ý nghĩa của phát triển KNHĐN đối với sự phát triển nhân cách trẻ.

2.1. Phát triển KNHĐN cho trẻ là giúp hình thành và phát triển nhân cách cho trẻ

Các mối quan hệ xã hội mà trẻ tham gia càng phong phú đa dạng, càng góp phần vào việc hoàn thiện nhân cách của trẻ. Sự kết hợp và phối hợp các hoạt động giữa các trẻ trong nhóm chơi đã tạo ra những mối quan hệ xã hội hết sức độc đáo và điển hình. Vì vậy khi tham gia vào các hoạt động chung, mỗi trẻ bằng hoạt động giao tiếp của mình đã tích cực chiếm lĩnh các mối quan hệ xã hội. Về thực chất, đây là nền tảng của quá trình phát triển nhân cách.

2.2. Phát triển KNHĐN cho trẻ là tạo cơ hội để trẻ được chơi và rèn luyện các kĩ năng khác qua chơi.

Không phải ngẫu nhiên mà các nhà khoa học trong và ngoài nước đã chỉ ra rằng, đối với trẻ nhỏ, chơi là nhu cầu của một cơ thể đang phát triển, là “trường học của cuộc sống”. Khi chơi, trẻ trở nên ‘cao hơn chính mình’ và chúng có thể làm được nhiều việc mà trong thực tế không thể làm được. Khi tham gia vào trò chơi do được thoả mãn nhu cầu nên mang lại niềm vui

cho trẻ, làm cho tinh thần của trẻ sáng khoái, phấn khởi... đó là những yếu tố quan trọng để tăng cường sức khoẻ cho trẻ. Khi trẻ được cùng chơi với nhau trong nhóm, trẻ sẽ cọ sát với nhau, học hỏi lẫn nhau. Trong khi chơi trẻ biết thỏa thuận với nhau để phân vai chơi, hành động chơi, biết lắng nghe ý kiến của nhau, biết chia sẻ... Có thể nói rằng, chơi trong nhóm bạn bè là nhu cầu bức thiết của trẻ và trò chơi cũng là nội dung chủ yếu để tập hợp trẻ thành nhóm. Phần lớn các nét tính cách của trẻ được nhen nhóm trong nhóm bạn bè. Đây là một điều vô cùng quan trọng đối với trẻ.

2.3. Phát triển KNHĐN cho trẻ là giúp trẻ bước vào cuộc sống xã hội

Thông qua hoạt động với các bạn trong nhóm, trẻ tự tìm kiếm sự hoàn thiện của những quan hệ giữa con người với con người. Vì vậy cũng không nên cho rằng chơi theo nhóm chỉ giúp trẻ lĩnh hội kiến thức hay một tiêu chuẩn ứng xử nào đó, mà còn là cơ sở ban đầu để trẻ xây dựng cách ứng xử của mình khi bước vào tuổi trưởng thành. Vì vậy, có thể nói phát triển KNHĐN cho trẻ là tạo ra cho trẻ các kinh nghiệm về quan hệ đạo đức, quan hệ trách nhiệm và giúp đỡ lẫn nhau, cùng nhau hướng đến mục tiêu chung, làm nảy sinh rung cảm về nhau, gây ảnh hưởng tới việc hình thành động cơ chung của tập thể. Hoạt động nhóm dạy trẻ những bài học có giá trị và hình thành ở trẻ những kĩ năng xã hội. Tất cả đều đem lại sự thoả mãn và nâng cao hứng thú chơi cho trẻ.

3. Những kĩ năng hoạt động nhóm cần được hình thành ở trẻ mầm non

Chơi trong nhóm bạn bè là nhu cầu bức thiết của trẻ. Nhưng thông thường, đến giai

đoạn 5-6 tuổi trẻ đã có những KNHĐN cơ bản khi tham gia vào các hoạt động chung của lớp mẫu giáo như: cùng bạn thảo luận về chủ đề chơi, nội dung chơi, hành động chơi; phân vai chơi cho nhau; cùng nhau cố gắng thực hiện đến cùng nhiệm vụ đã được phân công để cùng đạt được mục tiêu chung... Tuy nhiên, những kĩ năng này chưa được hình thành đầy đủ và bền vững. Thực tế cho thấy, còn một bộ phận trẻ 6 tuổi khi vào lớp một vẫn rất thụ động và lệ thuộc vào người lớn, không biết cách hòa nhập cùng tập thể.

Để khắc phục những hạn chế này, trước hết phải lựa chọn được hệ thống những kĩ năng hợp tác cơ bản cần hình thành cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi. Theo chúng tôi đó là những kĩ năng sau đây:

- Kĩ năng giao tiếp

Trong khi chơi trẻ phải biết thảo luận, bàn bạc với các bạn để cùng thống nhất về mục đích, nội dung và kế hoạch thực hiện nhưng công việc chung, giao tiếp giữa các vai để thực hiện hành động chơi. Trong khi chơi trẻ phải dùng từ để chỉ những hành động của mình, thể hiện những ý định, tư tưởng nảy sinh trong lúc chơi. Ngôn ngữ giao tiếp có ý nghĩa quan trọng trong trò chơi đóng vai có chủ đề, trong quá trình chơi trẻ sử dụng lời nói làm công cụ giao tiếp, để phối hợp hành động, để giao ước với những người cùng tham gia.

Nhóm chỉ có thể hoạt động hiệu quả khi các thành viên trong nhóm ý thức được mình là thành viên của nhóm và nhiệt tình đóng góp công sức của mình cho nhóm. Quá trình bàn bạc, thảo luận, giao tiếp chỉ đi tới thống nhất khi có sự đồng thuận giữa các

thành viên, khi trẻ biết lắng nghe và trao đổi ý kiến của mình với các bạn. Vì vậy, hình thành kĩ năng này cũng có nghĩa là làm cho trẻ hiểu được giá trị của sức mạnh tập thể, biết đặt lợi ích của tập thể lên trên sở thích và những mối quan tâm riêng của bản thân mình. Thái độ tôn trọng bạn bè và ý thức sẵn sàng hợp tác vì mục tiêu chung sẽ giúp trẻ “xích lại gần nhau” hơn để nhanh chóng tìm ra cách thức tiến hành những hoạt động của nhóm một cách hiệu quả nhất.

- Kĩ năng phân công công việc hợp lí

Trong khi hoạt động nhóm trẻ phải biết phân công công việc hợp lí cho từng thành viên trong nhóm. Mỗi nhóm trẻ luôn có sự đa dạng về kĩ năng và nhân cách giữa các thành viên. Trong các hoạt động tập thể, mỗi nhiệm vụ được hoàn thành luôn là kết quả của sự nỗ lực chung của cả nhóm. Khi tham gia hoạt động cùng nhau, trẻ phải biết tự đánh giá khả năng riêng của bản thân mình cũng như sở thích, nguyện vọng và khả năng của các bạn trong nhóm, từ đó đưa ra những ý kiến phù hợp nhất với việc phân công các phần việc cụ thể cho từng bạn, đảm bảo để thành viên mạnh điểm nào có thể trở hết tài năng của mình về điểm đó, hỗ trợ điểm yếu cho các thành viên khác, làm cho nhóm trở nên công bằng và hoàn hảo hơn.

- Kĩ năng lắng nghe

Trẻ phải biết học cách lắng nghe, nghe để học. Kĩ năng lắng nghe là một kĩ năng cần thiết khi trẻ học ở bất kì môi trường học tập nào. Không những thế, lắng nghe còn là một kĩ năng cực kì quan trọng giúp trẻ thiết lập mối quan hệ bạn

bè trong khi chơi, và duy trì mối quan hệ tốt đẹp với bạn bè, thầy cô và những người xung quanh.

Trẻ ở độ tuổi mẫu giáo thường rất hiếu động và chúng chỉ có thể tập trung chú ý trong một khoảng thời gian không lâu. Thêm vào đó trẻ lại có cái tôi rất lớn và thích thể hiện cái tôi của mình ra để muốn chứng tỏ mình đã lớn. Thái độ này xuất phát từ sự ích kỉ, vị kỉ trong mỗi trẻ nói riêng và trong mỗi con người chúng ta nói chung. Vì cái tôi quá lớn nên trẻ không chú ý lắng nghe lời cô giáo và các bạn, trẻ cho rằng mình là người biết tất cả rồi, những vấn đề mà cô giáo, hay các bạn nói chẳng thấm vào đâu nên không cần quan tâm, thậm chí, tiêu cực hơn là trẻ chỉ chăm chăm nghe để tìm lỗi sai của các bạn để phản bác. Hậu quả trẻ sẽ chẳng có thêm chút kiến thức nào ngoài sự hài lòng một cách ngộ nhận về kiến thức của bản thân.

Cho nên khi hoạt động nhóm sẽ tập cho trẻ biết chú ý lắng nghe lời cô giáo giải thích, hướng dẫn để biết tổ chức cách chơi theo nhóm hiệu quả, và trong khi chơi trẻ phải biết lắng nghe ý kiến của các thành viên trong nhóm chơi, để tránh những mâu thuẫn, xung đột, những bất đồng ý kiến xảy ra trong khi chơi.

Cho trẻ hoạt động theo nhóm để trẻ tập cách lắng nghe và xác định những điểm giống và khác, những điểm trẻ đồng ý và những điểm trẻ không tán thành với các bạn trong khi chơi. Từ đó trẻ có nhu cầu chia sẻ những suy nghĩ riêng của mình với các thành viên trong nhóm.

- Kỹ năng chia sẻ

Khi hoạt động nhóm trẻ phải biết phối hợp, giúp đỡ, và cùng với các bạn trong nhóm giải quyết những xung đột. Đã xác định là một thành viên của nhóm, trẻ cần biết chấp nhận sự phân công và thực hiện tốt phần việc được giao, đồng thời phải phối hợp chặt chẽ cùng các thành viên khác trong nhóm. Sự phối hợp này không chỉ dừng lại ở việc thể hiện ý thức, trách nhiệm đối với nhiệm vụ chung mà còn bao gồm có sự quan sát, đánh giá hoạt động của các bạn và giúp đỡ khi bạn gặp khó khăn, hoặc nhờ bạn hỗ trợ nếu cần...

Quá trình trẻ hoạt động cùng nhau trong nhóm rất thường xảy ra xung đột. Mỗi trẻ phải có khả năng tự kiểm chế, phục tùng những quy định chung, biết giải quyết mâu thuẫn một cách hòa bình, trên cơ sở tôn trọng và nhường nhịn lẫn nhau.

4. Hoạt động vui chơi, mà trung tâm là trò chơi đóng vai có chủ đề là con đường thuận lợi nhất để rèn kỹ năng hoạt động nhóm cho trẻ

- Hoạt động vui chơi của trẻ

Vui chơi là một hoạt động cần thiết cho mọi người ở mọi lứa tuổi, nhưng đối với trẻ em, đặc biệt là trẻ mầm non, vui chơi đã trở thành một nhu cầu không thể thiếu được. Hoạt động vui chơi chính là hoạt động chủ đạo của trẻ em lứa tuổi mẫu giáo không phải vì nó chiếm nhiều thời gian nhất, mà vì nó đã tạo ra những biến đổi về chất trong sự phát triển toàn diện của trẻ. Hoạt động vui chơi đã giúp cho đứa trẻ lần đầu tiên được hoạt động như những thành viên của xã hội loài người. Nhờ có hoạt

động vui chơi mà những nét nhân cách đầu tiên được hình thành như ý thức và tự ý thức, hay sự xuất hiện động cơ hành vi đã làm cho hành vi của trẻ mang tính xã hội, tính nhân cách.

Hoạt động vui chơi của trẻ bao gồm nhiều trò chơi khác nhau như: trò chơi đóng vai theo chủ đề, trò chơi đóng kịch, trò chơi lắp ghép, trò chơi học tập, trò chơi âm nhạc, trò chơi vận động... Trò chơi là nội dung chủ yếu để tập hợp trẻ thành nhóm. Vì vậy, muốn trẻ có KNHĐN cùng bạn bè, trước hết phải tổ chức tốt các loại trò chơi cho trẻ tham gia, chú trọng đến những trò chơi đòi hỏi ở trẻ kĩ năng hoạt động phối hợp cao, như: trò chơi xây dựng - lắp ghép, trò chơi vận động...

- *Trò chơi đóng vai theo chủ đề - con đường thuận lợi nhất để rèn KNHĐN cho trẻ*

Trò chơi đóng vai theo chủ đề là một hình thức độc đáo của sự tiếp xúc giữa trẻ em với cuộc sống của người lớn. Trong khi chơi trẻ tái tạo lại đời sống xã hội xung quanh và qua đó trẻ học làm người. Trò chơi đóng vai có chủ đề là con đường thuận lợi để phát triển kĩ năng hoạt động nhóm cho trẻ. Điều này thể hiện rõ nét trong đặc thù của trò chơi và cấu trúc của trò chơi.

- *Đặc thù của trò chơi đóng vai có chủ đề:*

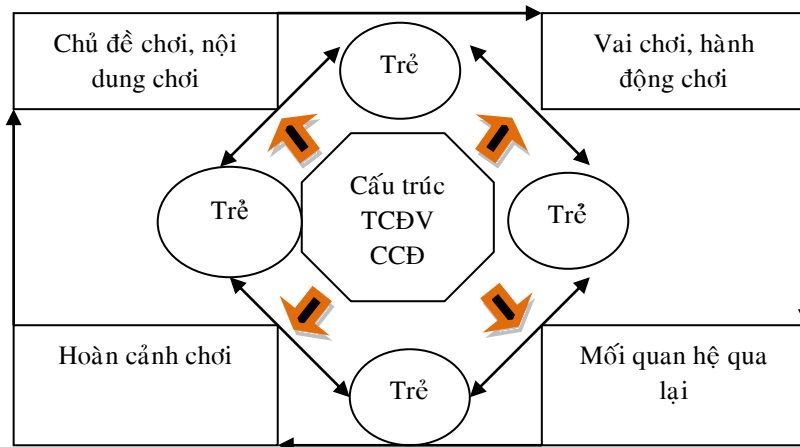
Trò chơi đóng vai có chủ đề trước hết vì trò chơi *bao giờ cũng có chủ đề*. Chủ đề của trò chơi chính là những mảng hiện thực được phản ánh vào trong trò chơi. Bản chất của trò chơi đóng vai có chủ đề là tái tạo lại hoạt động của người lớn cũng như các quan hệ và thái độ của họ với nhau trong xã hội thông qua các vai chơi.

Trò chơi đóng vai có chủ đề là một dạng hoạt động *mang tính tự nguyện*. Việc thúc đẩy trẻ chơi chính là sức hấp dẫn của bản thân trò chơi mà không hề bị ràng buộc bởi những cái khác, ngay cả kết quả của sự vui chơi. Động cơ của trò chơi nằm trong quá trình chơi chứ không phải nằm ở kết quả chơi.

Trò chơi đóng vai có chủ đề là một dạng hoạt động *mang tính tự lập* cao của trẻ. Khi tham gia vào trò chơi trẻ hết mình chủ động, độc lập tự nghĩ ra chủ đề, nội dung, phân vai chơi, tự điều khiển kiểm tra quá trình chơi đó. Người lớn không thể áp đặt hay chơi hộ trẻ mà chỉ giữ vai trò là người tổ chức, hướng dẫn trẻ trong quá trình chơi.

Trò chơi đóng vai có chủ đề *mang tính "tượng trưng"*, trong khi chơi trẻ mô phỏng những hành động và mối quan hệ của người lớn, sử dụng những đồ vật thay thế mang tính chất kí hiệu tượng trưng. Chính đặc tính này của trò chơi đóng vai có chủ đề làm nảy sinh hoàn cảnh tượng tượng. Khi chơi trẻ đắm mình trong hoàn cảnh chơi, bộc lộ và trải nghiệm các sắc thái tình cảm của mình qua các vai chơi, kết thúc chơi cũng là lúc trẻ ra khỏi hoàn cảnh ấy.

Trò chơi đóng vai có chủ đề là loại trò chơi *mang tính tập thể*. Để tiến hành trò chơi nhằm mô phỏng lại đời sống xã hội đòi hỏi phải có nhiều trẻ tham gia, cùng hoạt động với nhau, cùng thống nhất chủ đề chơi, vai chơi hành động chơi... Mô hình sau đây sẽ cho thấy rõ tính tập thể của trò chơi đóng vai có chủ đề thể hiện rõ trong cấu trúc của trò chơi.

Cấu trúc của trò chơi đóng vai có chủ đề gồm:

- Chủ đề chơi. Đó là mảng hiện thực cuộc sống được phản ánh vào các trò chơi của trẻ. Và trong khi chơi mọi hành động chơi đều xoay quanh chủ đề chơi. Trước khi tiến hành chơi trẻ phải tập hợp nhau thành một nhóm nhỏ để cùng nhau thảo luận về chủ đề chơi. Ví dụ trẻ cùng nhau thảo luận xem hôm nay chơi chủ đề “mẹ và con”, chơi “bán hàng”, hay chơi trò “bác sĩ... Như vậy chính trong bước đầu tiên của trò chơi đóng vai trẻ phải có kỹ năng thảo luận để cùng nhau thống nhất chủ đề chơi cho nhóm.

- Vai chơi và hành động chơi: Vai chơi là thành phần quan trọng để tạo nên trò chơi đóng vai. Vai chơi là việc đưa trẻ ướm mình vào một nhân vật nào đó và bắt chước hành vi của họ. Hành động chơi là thành phần sinh động nhất của trò chơi, là cách thức mà trẻ tái tạo lại hiện thực trong khi chơi. Sau chủ đề chơi, trẻ phải cùng nhau thỏa thuận về vai chơi, hành động chơi như *mình đóng vai bác sĩ, cậu đóng vai bệnh nhân, còn cậu đóng vai mẹ... i hôm trước mình đóng vai bệnh nhân rồi, hôm nay mình đổi cho cậu mình đóng vai bác sĩ nhé...* Như vậy để

thống nhất được vai chơi trẻ phải có quá trình thảo luận. Qua đó trẻ sẽ rèn luyện được kỹ năng thỏa thuận, kỹ năng phân vai hợp lý, kỹ năng giao tiếp, chia sẻ... Và với sự tác động đúng cách từ giáo viên, trẻ sẽ dần dần nhận thức được rằng, sự phân công và chấp nhận sự phân công là cơ sở bình đẳng, tôn trọng lẫn nhau và phù hợp với nhu cầu, hứng thú và khả năng riêng của mỗi trẻ, là điều kiện không thể thiếu được nếu muốn trở thành thành viên thực sự của nhóm.

- Mối quan hệ qua lại của trẻ trong trò chơi: Khi chơi trẻ cùng nhau tạo nên quan hệ thực và quan hệ chơi. Quan hệ thực là mối quan hệ qua lại giữa các trẻ cùng tham gia trò chơi, còn quan hệ chơi là những mối quan hệ được thiết lập theo chủ đề và vai chơi. Muốn phát triển mối quan hệ thực trẻ phải có ý thức chơi, biết chọn bạn chơi phù hợp. Phát triển quan hệ chơi thì trẻ phải có vốn hiểu biết về cuộc sống xã hội, có trí tưởng tượng phong phú, có vốn ngôn ngữ tích cực.

- Hoàn cảnh chơi: Đó là hoàn cảnh không có thực do trẻ hình dung và đặt mình trong hoàn cảnh đó khi chơi. Hoàn cảnh chơi là hoàn cảnh do trẻ tưởng tượng, nảy sinh trong quá trình chơi. Khi trẻ phối hợp

cùng nhau chơi sẽ tạo nên hoàn cảnh chơi.

Qua những đặc trưng và cấu trúc của trò chơi, cho chúng ta thấy: Trò chơi đóng vai theo chủ đề hết sức hấp dẫn với trẻ. Khi tham gia trò chơi trẻ được thỏa mãn nguyện vọng là sống và hoạt động như người lớn. Trong trò chơi này, lần đầu tiên mối quan hệ giữa người với người được thể hiện một cách khách quan trước trẻ. Nếu được tổ chức đúng đắn, trò chơi sẽ giúp hình thành ở trẻ mẫu giáo những nhân tố sơ đẳng ban đầu của mối quan hệ có tính chất “công việc”, đó là: sự gắn bó với nhóm chơi, sự phục tùng và kiểm tra lẫn nhau, ý thức trách nhiệm trước bạn bè và kết quả cuối cùng của nhiệm vụ được giao, khả năng tự giải quyết đúng đắn và linh hoạt những xung đột xảy ra, thái độ tôn trọng và

nhường nhịn đối với bạn. Qua đó trẻ hiểu được mỗi người trong xã hội đều có nghĩa vụ và quyền lợi đối với bản thân cũng như đối với những người xung quanh.

5. Kết luận

Phát triển KNHĐN cho trẻ mẫu giáo thông qua hoạt động vui chơi cần được nghiên cứu một cách đầy đủ và hệ thống để tìm ra những biện pháp làm kim chỉ nam thật sự hiệu quả đối với việc hình thành KNHĐN cho trẻ, chuẩn bị cho trẻ sau này có thể tham gia một cách tích cực, chủ động vào những hình thức học tập khác nhau ở trường tiểu học và những môi trường học tập khác, giúp trẻ vững vàng đối mặt với những biến đổi không ngừng của đời sống xã hội.

*

GAMES PLAYED WITH THE SUBJECT IS THE MOST CONVENIENT WAY TO FORGE SKILLS GROUP ACTIVITIES FOR CHILDREN

Vu Thi Nhan

Thu Dau Mot University

ABSTRACT

Group working skills help children form groups and personality development, create opportunities for them to play, facilitate intellectual development and the formation of social skills later. They include communication skills, job assignment, listening and coordinating skills. The most favorable way to forge skills group activities for children is that the themed game plays. We need to study carefully the systems and find effective measures to establish and strengthen skill group activities for children.

Keywords: *skills, group activities, preschool children, games played with the subject*

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Alex Mucchielli, *Trò chơi đóng vai*, dự án Việt – Bỉ, 1999.
- [2] N. Mikhailenko – R. Ivankova, *Giáo dục trẻ trong trò chơi*, NXB Giáo dục, 1980.
- [3] Lê Minh Thuận, *Trò chơi phân vai theo chủ đề và việc hình thành nhân cách trẻ mẫu giáo*, NXB Giáo dục, 1989.
- [4] Nguyễn Ánh Tuyết, *Giáo dục trẻ mẫu giáo trong nhóm bạn bè*, NXB Giáo dục, 1987.